Taittirīya-Brāhmaṇa

Book 1, Chapter 3

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Final proofread version, 1st April 2005

[[1-3-1-1]]

दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आसन्।

ते दे॒वा वि॑ज॒यमु॑प॒यन्तः॑।

अ॒ग्नीषोम॑योस्तेज॒स्विनी᳚स्त॒नूः संन्य॑दधत।

इ॒दमु॑ नो भविष्यति।

यदि॑ नो जे॒ष्यन्तीति॑।

तेना॒ग्नीषोमा॒वपा᳚क्रामताम्।

ते दे॒वा वि॒जित्य॑।

अ॒ग्नीषोमा॒वन्वै᳚च्छन्।

तौ᳚ऽग्निमन्व॑विन्दन्नृ॒तुषूत्सं॑न्नम्।

तस्य॒ विभ॑क्तीभिस्तेज॒स्विनी᳚स्त॒नूरवा॑रुन्धत॥ १॥

[[1-3-1-2]]

ते सोम॒मन्व॑विन्दन्।

तम॑घ्नन्।

तस्य॑ यथाऽभि॒ज्ञाय॑ त॒नूर्व्य᳚गृह्णत।

ते ग्रहा॑ अभवन्।

तद्ग्रहा॑णां ग्रह॒त्वम्।

यस्यै॒वं वि॒दुषो॒ ग्रहा॑ गृ॒ह्यन्ते᳚।

तस्य॒ त्वे॑व गृ॑ही॒ताः।

नाना᳚ग्नेयं पुनरा॒धेये॑ कु॒र्यात्।

यदना᳚ग्नेयं पुनरा॒धेये॑ कु॒र्यात्।

व्यृ॑द्धमे॒व तत्॥ २॥

[[1-3-1-3]]

अना᳚ग्नेय॒ं वा ए॒तत्क्रि॑यते।

यत्स॒मिध॒स्तनू॒नपा॑तमि॒डो ब॒र्हि॑र्य᳚जति।
उ॒भावा᳚ग्ने॒यावाज्य॑भागौ॑ स्याताम्।
अना᳚ज्यभागौ॑ भवत॒ इत्या॑हुः।
यदु॒भावा᳚ग्ने॒यावा॒न्वञ्चा॒विति॑।
अ॒ग्नये॒ पव॑माना॒योत्त॑रः स्यात्।
यत्पव॑मानाय।
तेनाज्य॑भागः।
तेन॑ सौ॒म्यः।
बु॒ध्न्वत्याग्ने॒यस्याज्य॑भागस्य पुरो॒ऽनुवा॒क्या॑ भवति॥ ३॥

[[1-3-1-4]]
यथा॑ सु॒प्तं बो॒धय॑ति।
ता॒दृग॒ेव तत्।
अ॒ग्निर्व्य॑क्ताः पत्नीसंया॒जाना॒मृच॑ः स्युः।
तेना᳚ग्ने॒यꣳ सर्व᳚ं भवति।
ए॒कधा ते॒ज॒स्विनी᳚ं दे॒वता॒मुपै॑तीत्या॑हुः।
सैन॑मीश्व॒रा प्र॒दह॒ इति॑।
नेति॑ ब्रूयात्।
प्र॒जन॑नं॒ वा अ॒ग्निः।
प्र॒जन॑नमे॒वोपै॑तीति॑।
कृ॒तय॑जुः सं॒भृ॑तसंभार॒ इत्या॑हुः॥ ४॥

[[1-3-1-5]]
न सं॒भृत्या᳚ः संभा॒राः।
न यजु॑ः का॒र्य᳚मिति॑।
अथो॒ खलु॑।
सं॒भृत्या॑ ए॒व सं॑भा॒राः।
का॒र्य᳚ं यजु॑ः।
पु॒नरा॒धेय॑स्य॒ सम॑ृद्ध्यै।
तेनो॑पा॒ꣳशु प्रच॑रति।
एष्य॑ इ॒व वा ए॒षः।

यत्पु॑नरा॒धेय॑ः।
यथो॑पा॒ꣳ॒शु न॒ष्टमि॒च्छति॑॥ ५॥

[[1-3-1-6]]
ता॒दृगे॒व तत्।
उ॒च्चैः स्वि॑ष्ट॒कृत॒मुत्सृ॑जति।
यथा॑ न॒ष्टं वि॑त्त्वा प्राहा॒यमिति॑।
ता॒दृगे॒व तत्।
ए॒क॒धा ते॑ज॒स्विनी॑ दे॒वता॒मुपै॒तीत्या॑हुः।
सैन॑मीश्व॒रा प्र॒दह॒ इति॑।
तत्तथा॒ नोपै॑ति।
प्र॒या॒जा॒नू॒या॒जेष्वे॒व विभ॑क्तीः कु॒र्या॒त्।
य॒था॒पू॒र्वमाज्य॑भागौ॒ स्याता᳚म्।
ए॒वं पत्नी॑संया॒जाः॥ ६॥

[[1-3-1-7]]
तद्वै᳚श्वान॒रव॑त्प्र॒जन॑नवत्त॒रमु॒पै॒तीति॑।
तदा॑हुः।
व्यृ॑द्धं वा ए॒तत्।
अना᳚ग्नेय॒ं वा ए॒तत्क्रि॑यत॒ इति॑।
नेति॑ ब्रूयात्।
अ॒ग्निं प्र॑थ॒मं विभ॑क्तीनां यजति।
अ॒ग्निमु॒त्त॒मं पत्नी॑संया॒जाना᳚म्।
तेना᳚ग्नेयम्।
तेन॒ समृ॑द्धं क्रियत॒ इति॑॥ ७॥
अ॒रु॒न्ध॒तै॒व तद्भ॑वति॒ संभृ॑तसंभार॒ इत्या॑हुरि॒च्छति॑ पत्नीसंया॒जा नव॑ च॥ १॥

[[1-3-2-1]]
दे॒वा वै यथा॒दर्श॒ं य॒ज्ञाना॒हर॑न्त।
यो᳚ऽग्निष्टो॒मम्।
य उ॒क्थ्य᳚म्।
यो॑ऽतिरा॒त्रम्।

ते सहैव सर्वे वाजपेयमपश्यन्।
ते।
अन्योन्यस्मै नातिष्ठन्त।
अहमनेन यजा इति।
तेऽब्रुवन्।
आजिमस्य धावामेति॥ १॥

[[1-3-2-2]]
तस्मिन्नाजिमधावन्।
तं बृहस्पतिरुदजयत्।
तेनायजत।
स स्वाराज्यमगच्छत्।
तमिन्द्रोऽब्रवीत्।
मामनेन याजयेति।
तेनेन्द्रमयाजयत्।
सोऽग्रं देवतानां पर्यैत्।
अगच्छत्स्वाराज्यम्।
अतिष्ठन्तास्मै ज्यैष्ठ्याय॥ २॥

[[1-3-2-3]]
य एवं विद्वान् वाजपेयेन यजते।
गच्छति स्वाराज्यम्।
अग्रꣳ समानानां पर्यैति।
तिष्ठन्तेऽस्मै ज्यैष्ठ्याय।
स वा एष ब्राह्मणस्य चैव राजन्यस्य च यज्ञः।
तं वा एतं वाजपेय इत्याहुः।
वाजाप्यो वा एषः।
वाजꣳ ह्येतेन देवा ऐप्सन्न्।
सोमो वै वाजपेयः।
यो वै सोमं वाजपेयं वेद॥ ३॥

[[1-3-2-4]]

वाज्येवैनं पीत्वा भवति।
आऽस्य वाजी जायते।
अन्नं वै वाजपेयः।
य एवं वेद।
अत्त्यन्नम्।
आऽस्यान्नादो जायते।
ब्रह्म वै वाजपेयः।
य एवं वेद।
अत्ति ब्रह्मणाऽन्नम्।
आऽस्य ब्रह्मा जायते॥ ४॥

[[1-3-2-5]]
वाग्वै वाजस्य प्रसवः।
य एवं वेद।
करोति वाचा वीर्यम्।
ऐनं वाचा गच्छति।
अपिवतीं वाचं वदति।
प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्।
स आत्मन्वाजपेयमधत्त।
तं देवा अब्रुवन्।
एष वाव यज्ञः।
यद्वाजपेयः॥ ५॥

[[1-3-2-6]]
अप्येव नोऽत्रास्त्विति।
तेभ्य एता उज्जितीः प्रायच्छत्।
ता वा एता उज्जितयो व्याख्यायन्ते।
यज्ञस्य सर्वत्वाय।
देवतानामनिर्भागाय।
देवा वै ब्रह्मणश्चान्नस्य च शमलमपाघ्नन्।
यद्ब्रह्मणः शमलमासीत्।

सा गाथा नाराशꣳस्यभवत्।
यदन्नस्य।
सा सुरा॥ ६॥

[[1-3-2-7]]
तस्माद्धायतश्च मत्तस्य च न प्रतिगृह्यम्।
यत्प्रतिगृह्णीयात्।
शमलं प्रतिगृह्णीयात्।
सर्वा वा एतस्य वाचोऽवरुद्धाः।
यो वाजपेययाजी।
या पृथिव्यां याऽग्नौ या रथन्तरे।
याऽन्तरिक्षे या वायौ या वामदेव्ये।
या दिवि याऽऽदित्ये या बृहति।
याऽप्सु यौषधीषु या वनस्पतिषु।
तस्माद्वाजपेययाज्यार्त्विजीनः।
सर्वा ह्यस्य वाचोऽवरुद्धाः॥ ७॥
धावामेति ज्यैष्ठ्याय वेद ब्रह्मा जायते वाजपेयः सुराऽऽर्त्विजीन एकं च॥ २॥

[[1-3-3-1]]
देवा वै यदन्यैर्ग्रहैर्यज्ञस्य नावारुन्धत।
तदतिग्राह्यैरतिगृह्यावारुन्धत।
तदतिग्राह्याणामतिग्राह्यत्वम्।
यदतिग्राह्या गृह्यन्ते।
यदेवान्यैर्ग्रहैर्यज्ञस्य नावरुन्धे।
तदेव तैरतिगृह्यावरुन्धे।
पञ्च गृह्यन्ते।
पाङ्क्तो यज्ञः।
यावानेव यज्ञः।
तमाप्त्वाऽवरुन्धे॥ १॥

[[1-3-3-2]]
सर्वे ऐन्द्रा भवन्ति।

एकधैव यजमान इन्द्रियं दधाति।
सप्तदश प्राजापत्या ग्रहा गृह्यन्ते।
सप्तदशः प्रजापतिः।
प्रजापतेराप्त्यै।
एकयर्चा गृह्णाति।
एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
सोमग्रहाꣳश्च सुराग्रहाꣳश्च गृह्णाति।
एतद्वै देवानां परममन्नम्।
यत्सोमः॥ २॥

[[1-3-3-3]]
एतन्मनुष्याणाम्।
यत्सुरा।
परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुन्धे।
सोमग्रहान्गृह्णाति।
ब्रह्मणो वा एतत्तेजः।
यत्सोमः।
ब्रह्मण एव तेजसा तेजो यजमाने दधाति।
सुराग्रहान्गृह्णाति।
अन्नस्य वा एतच्छमलम्।
यत्सुरा॥ ३॥

[[1-3-3-4]]
अन्नस्यैव शमलेन शमलं यजमानादपहन्ति।
सोमग्रहाꣳश्च सुराग्रहाꣳश्च गृह्णाति।
पुमान्वै सोमः।
स्त्री सुरा।
तन्मिथुनम्।
मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजननाय।
आत्मानमेव सोमग्रहैः स्पृणोति।
जायाꣳ सुराग्रहैः।

तस्माद्वाजपेययाज्यमुष्मिँल्लोके स्त्रिय॒ꣳ संभवति।
वा॒ज॒पे॒याभिजित॒ꣳ ह्यस्य॥ ४॥

[[1-3-3-5]]
पूर्वे सोमग्रहा गृह्यन्ते।
अपरे सुराग्रहाः।
पु॒रो॒क्षꣳ सोमग्रहान्त्सादयति।
प॒श्चा॒द॒क्षꣳ सुराग्रहान्।
पा॒प॒व॒स्य॒स॒स्य विधृत्यै।
ए॒ष वै यजमानः।
यत्सोमः।
अन्न॒ꣳ सुरा।
सो॒म॒ग्र॒हा॒ꣳश्च सुराग्रहा॒ꣳश्च॒ व्यतिषजति।
अ॒न्ना॒द्ये॒नै॒वै॒नं व्यतिषजति॥ ५॥

[[1-3-3-6]]
सं॒पृचः स्थ॒ सं मा भ॒द्रेण पृ॒ङ्क्तेत्याह।
अन्नं वै भ॒द्रम्।
अ॒न्ना॒द्ये॒नै॒वै॒न॒ꣳ सꣳसृजति।
अन्नस्य॒ वा ए॒तच्छमलम्।
यत्सुरा।
पा॒प्मैव॒ खलु वै शमलम्।
पा॒प्मना॒ वा एनमे॒तच्छमले॒न॒ व्यतिषजति।
यत्सोमग्रहा॒ꣳश्च सुराग्रहा॒ꣳश्च व्यतिषजति।
वि॒पृचः स्थ॒ वि मा पा॒प्मना पृ॒ङ्क्तेत्याह।
पा॒प्म॒नै॒वै॒न॒ꣳ शमले॒न॒ व्यावर्तयति॥ ६॥

[[1-3-3-7]]
तस्माद्वाजपेययाजी पू॒तो मेध्यो दक्षि॒ण्यः।
प्राङुद्द्रवति सोमग्रहैः।
अ॒मुमे॒व तैर्लो॒कम॒भिजयति।
प्र॒त्यङ्ङ्सुराग्रहैः।

इममेव तैर्लोकमभिजयति।
प्रतिष्ठन्ति सोमग्रहैः।
यावदेव सत्यम्।
तेन सूयते।
वाजसृद्भ्यः सुराग्रहान् हरन्ति।
अनृतेनैव विशꣳ सꣳसृजति।
हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णं ददाति।
मधव्योऽसानीति।
एकधा ब्रह्मण उपहरति।
एकधैव यजमान आयुस्तेजो दधाति॥ ७॥
आप्त्वाऽवरुन्धे सोमः शमलं यत्सुरा ह्यस्यैनं व्यतिषजति व्यावर्तयति सृजति चत्वारि च॥ ३॥

[[1-3-4-1]]
ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
नाग्निष्टोमो नोक्थ्यः।
न षोडशी नातिरात्रः।
अथ कस्माद्वाजपेये सर्वे यज्ञक्रतवोऽवरुध्यन्त इति।
पशुभिरिति ब्रूयात्।
आग्नेयं पशुमालभते।
अग्निष्टोममेव तेनावरुन्धे।
ऐन्द्राग्नेनोक्थ्यम्।
ऐन्द्रेण षोडशिनः स्तोत्रम्।
सारस्वत्याऽतिरात्रम्॥ १॥

[[1-3-4-2]]
मारुत्या बृहतः स्तोत्रम्।
एतावन्तो वै यज्ञक्रतवः।
तान्पशुभिरेवावरुन्धे।
आत्मानमेव स्पृणोत्यग्निष्टोमेन।
प्राणापानावुक्थ्येन।
वीर्यꣳ षोडशिनः स्तोत्रेण।

वाचमतिरात्रेण।
प्रजां बृहतः स्तोत्रेण।
इममेव लोकमभि जयत्यग्निष्टोमेन।
अन्तरिक्षमुक्थ्येन॥ २॥

[[1-3-4-3]]
सुवर्गं लोकꣳ षोडशिनः स्तोत्रेण।
देवयानानेव पथ आरोहत्यतिरात्रेण।
नाकꣳ रोहति बृहतः स्तोत्रेण।
तेज एवाऽऽत्मन्धत्त आग्नेयेन पशुना।
ओजो बलमैन्द्राग्नेन।
इन्द्रियमैन्द्रेण।
वाचꣳ सारस्वत्या।
उभावेव देवलोकं च मनुष्यलोकं चाभिजयति मारुत्या वशया।
सप्तदश प्राजापत्यान्पशूनालभते।
सप्तदशः प्रजापतिः॥ ३॥

[[1-3-4-4]]
प्रजापतेराप्त्यै।
श्यामा एकरूपा भवन्ति।
एवमिव हि प्रजापतिः समृद्ध्यै।
तान्पर्यग्निकृतानुत्सृजति।
मरुतो यज्ञमजिघाꣳसन्प्रजापतेः।
तेभ्य एतां मारुतीं वशामालभत।
तयैवैनानशमयत्।
मारुत्या प्रचर्य।
एतान्त्संज्ञपयेत्।
मरुत एव शमयित्वा॥ ४॥

[[1-3-4-5]]
एतैः प्रचरति।
यज्ञस्याघाताय।

एकधा वपा जुहोति।
एकदेवत्या हि।
एते।
अथो एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति।
नैवारेण सप्तदशशरावेणैतर्हि प्रचरति।
एतत्पुरोडाशा ह्येते।
अथो पशूनामेव छिद्रमपिदधाति।
सारस्वत्योत्तमया प्रचरति।
वाग्वै सरस्वती।
तस्मात्प्राणानां वागुत्तमा।
अथो प्रजापतावेव यज्ञं प्रतिष्ठापयति।
प्रजापतिर्हि वाक्।
अपन्नदती भवति।
तस्मान्मनुष्याः सर्वां वाचं वदन्ति॥ ५॥
अतिरात्रमन्तरिक्षमुक्थ्येन प्रजापतिः शमयित्वोत्तमया प्रचरति षट्॥ ४॥

[[1-3-5-1]]

सावित्रं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्तात्।
कस्तद्वेदेत्याहुः।
यद्वाजपेयस्य पूर्वं यदपरमिति।
सवितृप्रसूत एव यथापूर्वं कर्माणि करोति।
सवने सवने जुहोति।
आक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः कुरुते।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति न इत्याह।
वाग्वै देवानां पुराऽन्नमासीत्।
वाचमेवास्मा अन्नꣳ स्वदयति॥ १॥

[[1-3-5-2]]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति रथमुपावहरति विजित्यै।
वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमित्याह।

यच्चैवेयम्।
यच्चास्यामधि।
तदेवावरुन्धे।
अथो तस्मिन्नेवोभयेऽभिषिच्यते।
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमित्यश्वान्पल्पूलयति।
अप्सु वा अश्वस्य तृतीयं प्रविष्टम्।
तदनुवेनन्ववप्लवते।
यदप्सु पल्पूलयति॥ २॥

[[1-3-5-3]]

यदेवास्याप्सु प्रविष्टम्।
तदेवावरुन्धे।
बहु वा अश्वोऽमेध्यमुपगच्छति।
यदप्सु पल्पूलयति।
मेध्यानेवैनान्करोति।
वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वेत्याह।
एता वा एतं देवता अग्रे अश्वमयुञ्जन्।
ताभिरेवैनान्युनक्ति।
सवस्योज्जित्यै।
यजुषा युनक्ति व्यावृत्त्यै॥ ३॥

[[1-3-5-4]]

अपां न पादाशुहेमन्निति संमार्ष्टि।
मेध्यानेवैनान्करोति।
अथो स्तौत्येवैनानाजिꣳ सरिष्यतः।
विष्णुक्रमान्क्रमते।
विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति।
वैश्वदेवो वै रथः।
अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यावित्याह।
या एव देवता रथे प्रविष्टाः।
ताभ्य एव नमस्करोति।

आ॒त्मनो॒ऽना᳚र्त्यै।
अश्ा॑मरथंभावुको॒ऽस्य॒ रथो॑ भवति।
य ए॒वं वेद॑॥ ४॥
स्व॒द॒य॒ति प॒ल्पू॒लय॑ति॒ व्यावृ॑त्त्या॒ अना᳚र्त्यै॒ द्वे च॑॥ ५॥

[[1-3-6-1]]
दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः प्र॑स॒वे बृह॒स्पति॑ना वा॒ज॒जि॒ता॒ वाजं॑ जे॒ष॒मित्या॑ह।
स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒व ब्रह्म॑णा॒ वा॒ज॒मुज्ज॑यति।
दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः प्र॑स॒वे बृह॒स्पति॑ना वा॒ज॒जि॒ता॒ वर्षि॑ष्ठं॒ नाकꣳ॑ रुहे॒य॒मित्या॑ह।
स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒व ब्रह्म॑णा॒ वर्षि॑ष्ठं॒ नाकꣳ॑ रोहति।
चात्वा॑ले रथच॒क्रं निमि॑तꣳ रोह॑ति।
अतो॒ वा अङ्गि॑रस उत्त॒माः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन्।
सा॒क्षा॒दे॒व यज॑मानः सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति।
आवे᳚ष्टयति।
वज्रो॒ वै रथः॑।
वज्रे॑णै॒व दि॒शो॒ऽभि ज॑यति॥ १॥

[[1-3-6-2]]
वा॒जि॒ना॒ꣳ साम॑ गायते।
अन्नं॒ वै वाजः॑।
अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे।
वा॒चो वर्ष्म॑ दे॒वेभ्यो॒ऽपा᳚क्रामत्।
तद्व॒न॒स्पती॒न्प्रावि॑शत्।
सैषा वाग्व॒न॒स्पति॑षु वद॑ति।
या दु॑न्दु॒भौ।
तस्मा᳚द्दुन्दु॒भिः सर्वा॒ वाचो॒ऽति॑वदति।
दु॒न्दु॒भीन्त्स॒माघ्न॑न्ति।
प॒र॒मा वा ए॒षा वाक्॥ २॥

[[1-3-6-3]]
या दु॑न्दु॒भौ।
प॒र॒मयै॒व वा॒चाऽव॑रां॒ वाच॒मव॑रुन्धे।

अथो वाच एव वर्ष्म यजमानोऽवरुन्धे।
इन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयतेन्द्रो वाजमजयिदित्याह।
एष वा एतर्हीन्द्रः।
यो यजते।
यजमान एव वाजमुज्जयति।
सप्तदश प्रव्याधानाजिं धावन्ति।
सप्तदशꣳ स्तोत्रं भवति।
सप्तदश सप्तदश दीयन्ते॥ ३॥

[[1-3-6-4]]

सप्तदशः प्रजापतिः।
प्रजापतेराप्त्यै।
अर्वाऽसि सप्तिरसि वाज्यसीत्याह।
अग्निर्वा अर्वा।
वायुः सप्तिः।
आदित्यो वाजी।
एताभिरेवास्मै देवताभिर्देवरथं युनक्ति।
प्रष्टिवाहिनं युनक्ति।
प्रष्टिवाही वै देवरथः।
देवरथमेवास्मै युनक्ति॥ ४॥

[[1-3-6-5]]

वाजिनो वाजं धावत काष्ठां गच्छतेत्याह।
सुवर्गो वै लोकः काष्ठा।
सुवर्गमेव लोकं यन्ति।
सुवर्गं वा एते लोकं यन्ति।
य आजिं धावन्ति।
प्राञ्चो धावन्ति।
प्राङिव हि सुवर्गो लोकः।
चतसृभिरनु मन्त्रयते।
चत्वारि छन्दाꣳसि।

छन्दो॑भिरे॒वैना॑ꣳ सुव॒र्गं लो॒कं ग॑मयति॥ ५॥

[[1-3-6-6]]

प्र वा ए॒तेँ॑ऽस्माल्लो॒काच्च्य॑वन्ते।

य आ॒जिं धाव॑न्ति।

उद॑ञ्च॒ आव॑र्तन्ते।

अ॒स्मादे॒व तेन॑ लो॒कान्नय॑न्ति।

र॒थ॒वि॒मो॒च॒नीयं॑ जुहो॒ति प्रति॑ष्ठित्यै।

आमा॒ वाज॑स्य प्रस॒वो ज॑गम्या॒दित्या॑ह।

अन्नं॒ वै वाजः॑।

अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे।

य॒था॒लो॒कं वा ए॒त उज्ज॑यन्ति।

य आ॒जिं धाव॑न्ति॥ ६॥

[[1-3-6-7]]

कृ॒ष्ण॒लं॑ कृष्णलं वा॒ज॒सृद्भ्यः॒ प्रय॑च्छति।

यमे॒व ते वाजं॑ लो॒कमु॒ज्जय॑न्ति।

तं प॑रि॒क्रीयाव॑रुन्धे।

ए॒क॒धा ब्र॒ह्मण॒ उप॑हरति।

ए॒क॒धैव यज॑माने वी॒र्यं॑ दधाति।

दे॒वा वा ओष॑धीष्वा॒जिम॑युः।

ता बृह॒स्पति॒रुद॑जयत्।

स नी॒वारा॒न्निर॑वृणीत।

तन्नी॒वारा॑णां नीवार॒त्वम्।

नै॒वा॒रश्च॒रुर्भ॑वति॥ ७॥

[[1-3-6-8]]

ए॒तद्वै दे॒वाना॑ꣳ पर॒मम॑न्नम्।

यन्नी॒वाराः॑।

प॒र॒मेणै॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्ये॒नाव॑रम॒न्नाद्य॒मव॑रुन्धे।

स॒प्तद॑शशरावो भवति।

स॒प्त॒द॒शः प्र॒जाप॑तिः।

प्रजापतेराप्त्यै।
क्षीरे भवति।
रुचमेवास्मिन्दधाति।
सर्पिष्वान्भवति मेध्यत्वाय।
बार्हस्पत्यो वा एष देवतया॥ ८॥

[[1-3-6-9]]
यो वाजपेयेन यजते।
बार्हस्पत्य एष चरुः।
अश्वान्त्सरिष्यतः सस्नुषश्चाव घ्रापयति।
यमेव ते वाजं लोकमुज्जयन्ति।
तमेवावरुन्धे।
अजीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वमिति दुन्दुभीन् विमुञ्चति।
यमेव ते वाजं लोकमिन्द्रियं दुन्दुभय उज्जयन्ति।
तमेवावरुन्धे॥ ९॥
अभिजयति वा एषा वाग्दीयन्तेऽस्मै युनक्ति गमयति य आजिं धावन्ति भवति देवतयाऽष्टौ च॥ ६॥

[[1-3-7-1]]
तार्प्यं यजमानं परिधापयति।
यज्ञो वै तार्प्यम्।
यज्ञेनैवैन॒ꣳ समर्धयति।
दर्भमयं परिधापयति।
पवित्रं वै दर्भाः।
पुनात्येवैनम्।
वाजं वा एषोऽवरुरुत्सते।
यो वाजपेयेन यजते।
ओषधयः खलु वै वाजः।
यद्दर्भमयं परिधापयति॥ १॥

[[1-3-7-2]]
वाजस्यावरुद्ध्यै।
जाय एहि सुवो रोहावेत्याह।

पत्निया एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्यै।
सप्तदशारत्निर्यूपो भवति।
सप्तदशः प्रजापतिः।
प्रजापतेराप्त्यै।
तूपरश्चतुरश्रिर्भवति।
गौधूमं चषालम्।
न वा एते व्रीहयो न यवाः।
यद्गोधूमाः॥ २॥

[[1-3-7-3]]
एवमिव हि प्रजापतिः समृद्ध्यै।
अथो अमुमेवास्मै लोकमन्नवन्तं करोति।
वासोभिर्वेष्टयति।
एष वै यजमानः।
यद्यूपः।
सर्वदेवत्यं वासः।
सर्वाभिरेवैनं देवताभिः समर्धयति।
अथो आक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः कुरुते।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
द्वादश वाजप्रसवीयानि जुहोति॥ ३॥

[[1-3-7-4]]
द्वादश मासाः संवत्सरः।
संवत्सरमेव प्रीणाति।
अथो संवत्सरमेवास्मा उपदधाति।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
दशभिः कल्पै रोहति।
नव वै पुरुषे प्राणाः।
नाभिर्दशमी।
प्राणानेव यथास्थानं कल्पयित्वा।
सुवर्गं लोकमेति।

एतावद्वै पुरुषस्य स्वम्॥ ४॥

[[1-3-7-5]]
यावत्प्राणाः।
यावद्देवास्यास्ति।
तेन सह सुवर्गं लोकमेति।
सुवर्देवाꣳ अगन्मेत्याह।
सुवर्गमेव लोकमेति।
अमृता अभूमेत्याह।
अमृतमिव हि सुवर्गो लोकः।
प्रजापतेः प्रजा अभूमेत्याह।
प्राजापत्यो वा अयं लोकः।
अस्मादेव तेन लोकान्नैति॥ ५॥

[[1-3-7-6]]
समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
आसपुटैर्घ्नन्ति।
अन्नं वा इयम्।
अन्नाद्येनैवैनꣳ समर्धयन्ति।
ऊषैर्घ्नन्ति।
एते हि साक्षादन्नम्।
यदूषाः।
साक्षादेवैनमन्नाद्येन समर्धयन्ति।
पुरस्तात्प्रत्यञ्चं घ्नन्ति॥ ६॥

[[1-3-7-7]]
पुरस्ताद्धि प्रतीचीनमन्नमद्यते।
शीर्षतो घ्नन्ति।
शीर्षतो ह्यन्नमद्यते।
दिग्भ्यो घ्नन्ति।
दिग्भ्य एवास्मा अन्नाद्यमवरुन्धते।

ई॒श्वरो वा ए॒ष परा᳚ङ्ङ्द॒घः।
यो यू॒पꣳ॒ रोह॑ति।
हिर॑ण्यम॒ध्यव॑रोहति।
अ॒मृत॒ं वै हिर॑ण्यम्।
अ॒मृत॑ꣳ सु॒व॒र्गो लो॒कः।
अ॒मृत॑ ए॒व सु॑व॒र्गे लो॒के प्रति॑तिष्ठति।
श॒तमा॑नं भवति।
श॒तायुः॒ पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑यः।
आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति।
पु॒ष्ट्यै वा ए॒तद्रू॒पम्।
यद॒जा।
त्रिः सं॑वत्स॒रस्या॒न्यान्प॒शून्परि॒ प्रजा॑यते।
ब॒स्ता॒जि॒नम॒ध्यव॑ रोहति।
पु॒ष्ट्यामे॒व प्र॒जन॑ने॒ प्रति॑तिष्ठति॥ ७॥
प॒रि॒धा॒पय॑ति गो॒धूमा॑ जुहो॒ति॒ स्वं नैति॑ प्र॒त्यञ्च᳚ घ्नन्ति लो॒को नव॑ च॥ ७॥

[[1-3-8-1]]
स॒प्तान्न॑हो॒माञ्जु॑होति।
स॒प्त वा अन्ना॑नि।
याव॑न्त्ये॒वान्ना॑नि।
तान्ये॒वाव॑रुन्धे।
स॒प्त ग्रा॒म्या ओष॑धयः।
स॒प्तार॒ण्याः।
उ॒भयी॑षा॒मव॑रुद्ध्यै।
अन्न॑स्यान्नस्य जुहो॑ति।
अन्न॑स्या॒न्नस्याव॑रुद्ध्यै।
यद्वा॑जपेययाज्यन॑वरुद्धस्याश्नी॒यात्॥ १॥

[[1-3-8-2]]
अव॑रुद्धे॒न व्यृ॑द्ध्येत।
सर्व॑स्य सम॒वदा॑य जुहो॑ति।

अन॑वरुद्ध॒स्याव॑रुद्ध्यै।
औदु॑म्बरेण स्रु॒वेण॑ जुहोति।
ऊर्ग्वा॑ अन्न॑मुदु॒म्बरः॑।
ऊ॒र्ज ए॒वान्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै।
दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्या॑ह।
स॒वि॒तृ प्र॑सूत ए॒वैनं॑ ब्रह्म॑णा दे॒वता॑भिर॒भिषि॑ञ्चति।
अन्न॑स्यान्नस्या॒भिषि॑ञ्चति।
अन्न॑स्यान्न॒स्याव॑रुद्ध्यै॥ २॥

[[1-3-8-3]]
पु॒रस्ता᳚त्प्र॒त्यञ्च॑म॒भिषि॑ञ्चति।
पु॒रस्ता॒द्धि प्र॑ती॒ची॒न॒मन्न॑म॒द्यते᳚।
शी॒र्ष॒तो॑ऽभिषि॑ञ्चति।
शी॒र्ष॒तो ह्यन्न॑म॒द्यते᳚।
आ मुखा॑द॒न्ववं॑ स्रावयति।
मु॒ख॒त ए॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्यं॑ दधाति।
अ॒ग्नेस्त्वा॒ साम्रा᳚ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह।
ए॒ष वा अ॒ग्नेः स॒वः।
तेनै॒वैन॑म॒भिषि॑ञ्चति।
इन्द्र॑स्य त्वा॒ साम्रा᳚ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह॥ ३॥

[[1-3-8-4]]
इ॒न्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्ने॒तेन॑ दधाति।
बृह॒स्पते᳚स्त्वा॒ साम्रा᳚ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह।
ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॒ बृह॒स्पतिः॑।
ब्रह्म॑णै॒वैन॑म॒भिषि॑ञ्चति।
सो॒म॒ग्र॒हाꣳश्चा॑वदा॒नी॒यानि॑ च॒र्त्विग्भ्य॒ उप॑ हरन्ति।
अ॒मुमे॒व तैर्लो॒कमन्न॑वन्तं करोति।
सु॒रा॒ग्र॒हाꣳश्चा॑नवदा॒नी॒यानि॑ च वा॒जसृद्भ्यः॑।
इ॒मम॒मे॒व तैर्लो॒कमन्न॑वन्तं करोति।
अथो॑ उ॒भये᳚ष्वे॒वाभिषि॑च्यते।

विमाथं कुर्वते वाजसृतः॥ ४॥

[[1-3-8-5]]

इन्द्रियस्यावरुध्यै।

अनिरुक्ताभिः प्रातःसवने स्तुवते।

अनिरुक्तः प्रजापतिः।

प्रजापतेराप्त्यै।

वाजवतीभिर्माध्यन्दिने।

अन्नं वै वाजः।

अन्नमेवावरुन्धे।

शिपिविष्टवतीभिस्तृतीयसवने।

यज्ञो वै विष्णुः।

पशवः शिपिः।

यज्ञ एव पशुषु प्रतितिष्ठति।

बृहदन्त्यं भवति।

अन्तमेवैनꣳ श्रियै गमयति॥ ५॥

अश्नीयादन्नस्यान्नस्यावरुध्या इन्द्रस्य त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीत्याह वाजसृतः शिपिस्त्रीणि च॥ ८॥

[[1-3-9-1]]

नृषदं त्वेत्याह।

प्रजा वै नृन्।

प्रजानामेवैतेन सूयते।

द्रुषदमित्याह।

वनसपतयो वै द्रु।

वनस्पतीनामेवैतेन सूयते।

भुवनसदमित्याह।

यदा वै वसीयान्भवति।

भुवनमगन्निति वै तमाहुः।

भुवनमेवैतेन गच्छति॥ १॥

[[1-3-9-2]]

अप्सुषदं त्वा घृतसदमित्याह।

अपामेवैतेन घृतस्य सूयते।
व्योमसदमित्याह।
यदा वै वसीयान्भवति।
व्योमागन्निति वै तमाहुः।
व्योमैवैतेन गच्छति।
पृथिविषदं त्वाऽन्तरिक्षसदमित्याह।
एषामेवैतेन लोकानाꣳ सूयते।
तस्माद्वाजपेययाजी न कं चन प्रत्यवरोहति।
अपीव हि देवतानाꣳ सूयते॥ २॥

[[1-3-9-3]]

नाकसदमित्याह।
यदा वै वसीयान्भवति।
नाकमगन्निति वै तमाहुः।
नाकमेवैतेन गच्छति।
ये ग्रहाः पञ्चजनीना इत्याह।
पञ्चजनानामेवैतेन सूयते।
अपाꣳ रसमुद्वयसमित्याह।
अपामेवैतेन रसस्य सूयते।
सूर्यरश्मिꣳ समाभृतमित्याह सशुक्रत्वाय॥ ३॥
गच्छति सूयते नव च॥ ९॥

[[1-3-10-1]]

इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा।
असुरान्पराभाव्य।
सोऽमावास्यां प्रत्यागच्छत्।
ते पितरः पूर्वेद्युरागच्छन्।
पितॄन् यज्ञोऽगच्छत्।
तं देवाः पुनरयाचन्त।
तमेभ्यो न पुनरददुः।
तेऽब्रुवन्वरं वृणामहै।

अथ वः पुनर्दास्यामः।
अस्मभ्यमेव पूर्वेद्युः क्रियाता इति॥ १॥

[[1-3-10-2]]
तमेभ्यः पुनरददुः।
तस्मात्पितृभ्यः पूर्वेद्युः क्रियते।
यत्पितृभ्यः पूर्वेद्युः करोति।
पितृभ्य एव तद्यज्ञं निष्क्रीय यजमानः प्रतनुते।
सोमाय पितृपीताय स्वधा नम इत्याह।
पितुरेवाधि सोमपीथमवरुन्धे।
न हि पिता प्रमीयमाण आहैष सोमपीथ इति।
इन्द्रियं वै सोमपीथः।
इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे।
तेनेन्द्रियेण द्वितीयां जायामभ्यश्नुते॥ २॥

[[1-3-10-3]]
एतद्वै ब्राह्मणं पुरा वाजश्रवसा विदामक्रन्न्।
तस्मात्ते द्वेद्वे जाये अभ्याक्षत।
य एवं वेद।
अभि द्वितीयां जायामश्नुते।
अग्नये कव्यवाहनाय स्वधा नम इत्याह।
य एव पितृणामग्निः।
तं प्रीणाति।
तिस्र आहुतीर्जुहोति।
त्रिर्निदधाति।
षट् संपद्यन्ते॥ ३॥

[[1-3-10-4]]
षड्वा ऋतवः।
ऋतूनेव प्रीणाति।
तूष्णीं मेक्षणमादधाति।
अस्ति वा हि षष्ठ ऋतुर्न वा।

दे॒वान् वै पि॒तॄन्प्री॒तान्।

म॒नु॒ष्या᳚ः पि॒तरोऽनु॒ प्रपि॑पते।

ति॒स्र आहु॑तीर्जुहोति।

त्रिर्निद॑धाति।

षट् संप॑द्यन्ते।

षड्वा ऋ॒तव॑ः॥ ४॥

[[1-3-10-5]]

ऋ॒तव॒ः खलु॒ वै दे॒वाः पि॒तर॑ः।

ऋ॒तूने॒व दे॒वान्पि॒तॄन्प्री॑णाति।

तान्प्री॒तान्।

म॒नु॒ष्या᳚ः पि॒तरोऽनु॒ प्रपि॑पते।

स॒कृदा॒च्छि॒न्नं ब॒र्हिर्भ॑वति।

स॒कृदि॑व॒ हि पि॒तर॑ः।

त्रिर्निद॑धाति।

तृ॒तीये॒ वा इ॒तो लो॒के पि॒तर॑ः।

ताने॒व प्री॑णाति।

परा॒ङाव॑र्तते॥ ५॥

[[1-3-10-6]]

ह्री॒का हि पि॒तर॑ः।

ओष्म॑णो᳚ व्या॒वृ॒त उपा᳚स्ते।

ऊ॒ष्मभा॑गा॒ हि पि॒तर॑ः।

ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति।

प्राश्यां३ न प्राश्या३मिति॑।

यत्प्रा᳚श्नी॒यात्।

जन्य॒मन्न॑मद्यात्।

प्र॒मायु॑कः स्यात्।

यन्न प्रा᳚श्नी॒यात्।

अह॑विः स्यात्॥ ६॥

[[1-3-10-7]]

पि॒तृभ्य॒ आवृ॑श्च्येत।

अ॒व॒घ्रेय॑मे॒व।

तन्ने॒व प्राशि॑तं॒ नेवाप्रा॑शितम्।

वी॒रं वा॒ वै पि॒तर॑ः प्र॒यन्तो॒ हर॑न्ति।

वी॒रं वा॑ ददति।

द॒शां छि॑नत्ति।

हर॑णभागा॒ हि पि॒तर॑ः।

पि॒तृने॒व नि॒रव॑दयते।

उत्त॑र॒ आयु॑षि॒ लोम॑ छिन्दीत।

पि॒तृणाꣳ ह्ये॑तर्हि॒ नेदी॑यः॥ ७॥

[[1-3-10-8]]

नम॑स्करोति।

न॒म॒स्का॒रो हि पि॑तृ॒णाम्।

नमो॑ वः पितरो॒ रसा॑य।

नमो॑ वः पितर॒ः शुष्मा॑य।

नमो॑ वः पितरो जी॒वाय॑।

नमो॑ वः पितरः स्व॒धायै᳚।

नमो॑ वः पितरो म॒न्यवे॑।

नमो॑ वः पितरो घो॒राय॑।

पित॑रो॒ नमो॑ वः।

य ए॒तस्मिँ॑ल्लो॒के स्थ॥ ८॥

[[1-3-10-9]]

यु॒ष्माꣳ स्तेऽनु॑।

ये᳚ऽस्मिँल्लो॒के।

मां तेऽनु॑।

य ए॒तस्मिँ॑ल्लो॒के स्थ।

यू॒यं तेषां॒ वसि॑ष्ठा भूयास्त।

ये᳚ऽस्मिँल्लो॒के।

अ॒हं तेषां॒ वसि॑ष्ठो भूयास॒मित्या॑ह।

वसिष्ठः समानानां भवति।

य एवं विद्वान्पितृभ्यः करोति।

एष वै मनुष्याणां यज्ञः॥ ९॥

[[1-3-10-10]]

देवानां वा इतरे यज्ञाः।

तेन वा एतत्पितृलोके चरति।

यत्पितृभ्यः करोति।

स ईश्वरः प्रमेतोः।

प्राजापत्ययर्चा पुनरैति।

यज्ञो वै प्रजापतिः।

यज्ञेनैव सह पुनरैति।

न प्रमायुको भवति।

पितृलोके वा एतद्यजमानश्चरति।

यत्पितृभ्यः करोति।

स ईश्वर आर्तिमार्तोः।

प्रजापतिस्त्वा वैनं तत उन्नेतुमर्हतीत्याहुः।

यत्प्राजापत्ययर्चा पुनरैति।

प्रजापतिरेवैनं तत उन्नयति।

नार्तिमार्छति यजमानः॥ १०॥

इत्यश्नुते पद्यन्ते पद्यन्ते षड्वा ऋतवो वर्ततेऽहविः स्यान्नेदीयः स्थ यज्ञो यजमानश्चरति यत्पितृभ्यः करोति पञ्च च॥ १०॥

देवासुरा अग्नीषोमयोर्देवा वै यथा दर्शं देवा वै यदन्यैर्ग्रहैर्ब्रह्मवादिनो नाग्निष्टोमो न सावित्रं देवस्याहं तार्प्यꣳ सप्तान्नहोमान्नृषदं त्वेन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा दर्श॥ १०॥

देवासुरा वाज्यैवैनं तस्माद्वाजपेययाजी देवस्याहं वाजस्यावरुध्या इन्द्रियमेवास्मिन् ह्लीका हि पितरः पञ्चषष्टिः॥ ६५॥